

ΝΑΤΑΛΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

γροθιά στο σκοτάδι

Η Ναταλία Αποστολοπούλου γεννήθηκε στο Αβραμιού Μεσσήνης από γονείς αγρότες. Σπούδασε δασκάλα. Στην κατοχή πήρε ενεργό μέρος στην Αντίσταση.

Μεταπελευθερωτικά, το κράτος και παρακράτος της δεξιάς την καταδίωξαν για την αντιστασιακή δράση και τα δημοκρατικά φρονήματά της. Απολύθηκε από τη θέση της κι εξορίστηκε στα στρατόπεδα της Αμερικανοκρατίας: Χιό, Τρίκερι, Μακρονήσι και πάλι Τρίκερι (1948-1952).

Φορτισμένη με τις εμπειρίες και τα βιώματα εκείνης της πικρής εποχής, έγραψε τα βιβλία: «Δε δουλάνω... Δεν απογράφω!» (1979, τρίτη έκδοση 1981), «Στις μυλόπετρες της βίας» (1980), «Λεβεντογενιά» (1981).

Είναι μέλος της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

ΝΑΤΑΛΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Γροθιά στο σκοτάδι

Από την πολιτιστική ζωή των εξόριστων
γυναικών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»

ΑΘΗΝΑ 1984

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΠΟΤΟΜΩΝ

Επιλογή ιδιωτικού στο

καταλόγου των έργων της σειράς
«Επιλογή»

Επιλογή έργων
στη νέα γενιά

Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει τα έργα της σειράς «Επιλογή» που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα. Τα έργα αυτά είναι επιλογή των καλύτερων έργων της σειράς και έχουν εκδοθεί σε μικρότερο αριθμό αντίτυπων. Η επιλογή αυτή γίνεται με σκοπό να προσφέρει στον αναγνώστη την καλύτερη δυνατή ποιότητα των έργων της σειράς. Τα έργα αυτά είναι επιλογή των καλύτερων έργων της σειράς και έχουν εκδοθεί σε μικρότερο αριθμό αντίτυπων. Η επιλογή αυτή γίνεται με σκοπό να προσφέρει στον αναγνώστη την καλύτερη δυνατή ποιότητα των έργων της σειράς.

«Ένα ράντζο κι ένα δέμα
γραμματάκια τρυφερά
στοργικά κι αγαπημένα
που η καρδιά μας λαχταρά.»

Τ' αυτί της διοίκησης το 'πιασε. Και «συγκινημένη σφόδρα»
του παραχώρησε ένα ράντζο, ένα δέμα κι ένα δελτάριο, από το
σωρό που μούχλιαζαν κλειδωμένα στην αποθήκη.

Οι... κινηματογράφοι της... εξορίας

Στην κόλαση του Μακρονησιού, η στρατοπεδική μούσα
εσίγησε. Ομως, με τις εκλογές του Μάρτη του 1950 και τη νίκη
της δημοκρατικής παράταξης, ένας αέρας αισιοδοξίας δρόσιζε τις
καρδιές μας. Μ' όλο που διαψευστήκαμε στις ελπίδες μας για
«αμνηστία» και «ειρήνευση στον τόπο»,—προεκλογικές επαγγελ-
λίες του στρατηγού Πλαστήρα, εμείς συνεχίσαμε ν'
αγωνιζόμαστε για την επιβίωσή μας. Τότε, μονωμένα, μέσ' από
κάποιες σκηνές ξεπετιόταν πνιχτά, συνωμοτικά και τ' αδούλωτο
κέφι των γυναικών. Κι ας φοβέριζε ο Βασιλόπουλος:

«Η Μακρόνησος παραμένει Μακρόνησος»
Κι ας ήταν ο αλφαμίτης «επί σκοπόν».

Έτσι, το Πάσχα, 9.4.1950, η σκηνή της Κατερίνας ενημερώ-
νει το... κινηματογραφόφιλο κοινό της ποια έργα θ' απολαύσει
στους κινηματογράφους της εξορίας.

«Λαμπρή - Μακρόνησος
οι κινηματογράφοι της εξορίας:
Σινέ Πατησίων*: Οι απόκληροι της κοινωνίας
Σινέ Μακρόνησος: Η μυστηριώδης νήσος

* Εννοεί τις δηλώσεις. «Που θα πάτε; Όλες θα περάσετε από την «Πατησίων»
μας φοβέριζαν οι διώχτες μας. «Θα την πατήσετε» σήμαινε: Θα υπογράψετε.

Σινέ σύρματα:	Διαμαντένια σύνορα
Απωλειών:	Η ιστορία γράφεται τη νύχτα
Μαίρης	
Ελενίτσας:	Δέκα εντολές
Κούλας:	ή
Λελέ:	Όταν η σαρκί ξεχειλίζει
Γεωργίας:	Πίσω απ' τα συμπαρτοπλέγματα (η προβολή διεκόπη ώσπου να βρεθούν κλωστές)
	Άς την κρίνει ο Θεός
Κικής:	Το χαμόγελο της Τζοκόντας
Νότας:	Ιχ λίμπιντιχ, Θάνο μου
Λελέ:	Το μυστικό της ψυχής
Ανθούλας:	Όταν κοχλάζουν τα πάθη
Μαρίας:	
Στέλλας	
Κωστάκη:	Τ' αρρεβωνιάσματα
Βαγγελιώς:	Εγερτήριο
Αντωνίας:	Ρόδινος άγγελος
Ισμήνης:	Χωρίς οικογένεια
Τούλας:	Ο σιωπηλός κατήγορος
Νανάς:	Γράμματα από τα σύρματα
Μάρως:	Η άνοιξη του Μποπιτσέλι
Σινέ ηπειρωτάκια:	Για μας κελαηδούν τα πουλιά
Δέσποινας:	Το σπουργιτάκι τιτιβίζει
Αλεξάνδρας:	Το αηδόνι στο κλουβί
Κούλας:	Περδικούλα πλουμισμένη
Αγαθής:	Επικαιρα γεγονότα
Κατερίνας:	Πριν το ηλιοβασίλεμα
Ειρήνης:	Αργεί

Γιορτές

Οι πρώτες εξόριστες μεταφερθήκανε στο στρατόπεδο της Χίου, στις αρχές Μάρτη του 1948. Λίγες μέρες τις χώριζαν από την επέτειο της εθνικής μας ανεξαρτησίας και λευτεριάς κι έπρεπε να τη γιορτάσουν. Δεν είχαν ούτε τον απαιτούμενο χρόνο ούτε τα μέσα που χρειαζόνταν. Μα αποφασίσθηκε να ξεπεραστούν όλα τα εμπόδια. Για ν' αποδοθεί τιμή και δόξα στους αθάνατους προγόνους αγωνιστές.

Ποιος άλλος μπορεί να συγκλονίζεται για τη λευτεριά και την εθνική ανεξαρτησία τόσο, όσο ο φυλακισμένος και εξόριστος αγωνιστής;

Η οργανωτική επιτροπή κατάστρωσε κιόλας το απαιτητικό πρόγραμμα της με τη φλόγα που 'καιγε την καρδιά της:

Εθνικός Ύμνος

Ομιλία για τη σημασία της επανάστασης του «'21».

Απαγγελία πατριωτικών ποιημάτων.

Τραγούδια της κλεφτουριάς και άλλα δημοτικά.

«Να ζει το Μεσολόγγι» θεατρικό του Βασίλη Ρώτα.

Λαϊκοί χοροί.

Και τώρα δουλιά! Να πετύχουν τον άθλο μέσα σε λίγες μέρες. Ούτε δεκαπέντε. Οι μοδίστρες δουλεύουν εντατικά μετα-

μορφώνοντας σε λαϊκές φορεσιές όλο το παράταιρο υλικό που βρίσκεται ανάμεσα στις εξόριστες: Σεντόνια, μαύρα πουλόβερ, φούστες, μπλούζες, μαντήλια του κεφαλιού κι ό,τι άλλο φανταχτερό κουρελάκι βρισκόταν στη βαλίτσα καθεμιάς. Να τις φορέσουν οι κοπέλες μας στο χορό. Η Κρήτη θα χόρευε τον πεντοζάλη της. Ο Μοριάς θα φιγουράριζε με τις φουστάνελες του στον Καλαματιανό. Η Ρούμελη και τα νησιά με τον τσάμικο και τις σούστες.

Οι «ηθοποιοί» μαθαίνουν τους ρόλους κι επαναλαβαίνουν τις πρόβες, λεπτολογώντας το κάθε τι. Να μεταδοθεί το μήνυμα του έργου σ' όλο το δραματικό του μεγαλείο.

Η χορευτική ομάδα ιδρώνει και ξιδρώνει να χορέψει τέλεια τους παραδοσιακούς χορούς.

Πρωί-πρωί, την παραμονή της γιορτής, οι σημαίες του στρατοπέδου, ραμμένες απ' τις μοδίστρες μας, ανεμίζουν το περήφανο μήνυμα της εθνικής ανεξαρτησίας. Οι πόρτες και τα παράθυρα των κτιρίων στολίστηκαν με πράσινες γιρλάντες. Τα παιδάκια μας τρέχουν πάνω κάτω στο μεγάλο προαύλιο χαρούμενα, το καθένα με μια σημαιούλα στο χέρι. Κι οι εξόριστες, δουλεύοντας με τον ίδιο παλμό όλες, λαχταρούν το ξημέρωμα.

Με βαθιά συγκίνηση, με κρατημένη ανάσα παρακολουθούν από την αρχή το πρόγραμμα, έξω στην αυλή. Όλες τους. Γριούλες ανταρτομάνες από την Κρήτη, το Μοριά, Ρούμελη, Θεσσαλομακεδονία, Θράκη και τα νησιά. Αγρότισες σκεβρωμένες από το μόχθο και τα δρολάπια της εργατιάς. Εργάτριες, υπάλληλοι, επιστημότισες, φοιτήτριες και μαθήτριες — χτεσινά αετόπουλα — γενιά της Αντίστασης.

Τα κλέφτικα τραγούδια και τα ποιήματα, διαλεγμένα ένα κι ένα, μιλούσαν μ' έναν ιδιαίτερο τρόπο στην καρδιά τους. Κι όταν έφτασε η ώρα του θεάτρου, η συγκίνηση και ο θαυμασμός τους κορυφώθηκαν. Αυτό που βλέπανε, ετούτες οι άγιες αγωνιστικές μορφές: η Γιώργαινα, ο λαβωμένος παπάς, το σκοτωμένο παλικάρι, η τρελή, τα παιδιά που δένανε φουσέκια, δεν ήτανε θέατρο. Οχι! Φωτιά ήτανε που κατάρωγε τα σωθικά τους. Τα πάθη κι οι θυσίες π' ανιστορούσαν οι αθάνατοι «πολιορκημένοι» δεν ήτανε πια τα μακρινά του Εικοσιένα. Ήταν' οι δικοί τους χτεσινοί

αγώνες για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά. Ομοια πάντα στη ματωμένη πορεία της πατρίδας. Ετσι, όπως το 'λεγε τ' αντάρτικο τραγούδι:

«Με χίλια ονόματα μια χάρη
ακρίτας ειτ' αρματολός
αντάρτης, κλέφτης, παλικάρι
πάντα ειν' ο ίδιος ο λαός».

Γι' αυτό δεν μπορούν να κρατήσουν τα δάκρυά τους. Είναι τα ιερά δάκρυα που χρωσταν' όλες τους στα δικά τους «Μεσολόγγια» σπαρμένα άκρη σ' άκρη, σ' όλη την πατρίδα.

«Για λευτεριά για θάνατος να ζει το Μεσολόγγι».

Τούτο το μήνυμα φλογίζει το νου και την καρδιά τους. Με τα μάτια τους αποζητάνε τα μακρινά βουνά: «Πούθε πέφτει το Βίτσι κι ο Γράμμος;». Εκεί καρφώνουν τα μάτια. Στήνουν αυτί να καρτερέσουν το ελπιδοφόρο μήνυμα για λευτεριά, ειρήνη κι ανθρωπινή ζωή. Κι ονειρεύονται με τα μάτια ανοιχτά...

Τ' απόγευμα όμως, η καρδιά τους χορεύει στο ρυθμό του καλαματιανού και του πεντοζάλη:

«Ας είναι καλά τούτες οι κοπέλες. Ξέδοσε λιγουλάκι ο νους, με τους χορούς τους».

Η διοίκηση που παρακολουθούσε τη γιορτή δεν έκρυψε το θαυμασμό της. Μα στην επέτειο του ΟΧΙ απαγόρευσε τον πανηγυρισμό. Να, όμως, που μπρός απ' τα αντίσκηνα, στα δυτικά του στρατοπέδου, απλώνεται κατάχαμα ένα θριαμβευτικό πανώ: «Ζήτω η 28η Οχτώβρη 1940». Το ετοίμασαν από βραδύς οι κοπέλες με ασβεστωμένες πέτρες.

Η μεγάλη σημαία τους, στεριωμένη στο παραθυράκι της σοφίτας του β' κτιρίου, βεβαίωνε τη δημοκρατική Χίο από το χάραμα για το αδούλωτο φρόνημα τους.

Όσπου να πάρει είδηση ο Μαρκετάκης της διοίκησης και να την κατεβάσει, χτυπώντας τις εξόριστες με το βούρδουλα, ήταν πια πολύ αργά. Το μήνυμα είχε αποκρυπτογραφηθεί απ' τους παραλήπτες του.

Σκηνή από το έργο: «Να ζει το Μεσολόγγι»

Ένα στεφάνι με πρασινάδες είναι αφιερωμένο τιμητικά στους νεκρούς του πολέμου, κάτω στο χωλ του κεντρικού κτιρίου.

Οι εξόριστες, κλεισμένες στους θαλάμους τους, αντιπαλεύουν την απαγόρευση και τον τρόμο, τιμώντας πνιχτά, συνωμοτικά το ΟΧΙ του ελληνικού λαού. Με απαγγελίες, το χρονικό της αντιφασιστικής αντίστασης στ' Αλβανικά βουνά, με αναφορά στις γυναίκες της Πίνδου και την παλικαριά τους, με τραγούδια του αγώνα, με αφηγήσεις για τον ηρωισμό των αναπήρων. Με την τιμή που αξίζει στο αλβανικό έπος.

Στις αποθήκες —λίγο πιο πέρα από το στρατόπεδο είχαν κλείσει τις «επικίνδυνες» συνεξόριστές μας. Και να, η υψωμένη γαλανόλευκη κυμάτιζε περήφανη στον αέρα. Σκύλιασε ο Πατζάρας.

—Κατεβάστε τη γρήγορα, γιατί θα πεθάνετε, διάταξε τις εξόριστες.

—Εμείς δεν την αγγίζουμε. Σήμερα γιορτάζουμε το ΟΧΙ της

πατρίδας μας στο φασισμό. Αμα θέλετε, κατεβάστε την μόνοι σας, απαντήσαν' αποφασιστικά εκείνες.

Χιμήξαν' οι χωροφύλακες να τη γκρεμίσουν. Μα οι γυναίκες άρχισαν να τραγουδούν όρθιες, τον εθνικό μας ύμνο:

«Σε γνωρίζω από την κόψη
του σπαθιού την τρομερή
σε γνωρίζω από την όψη
που με βιά μετράει τη γη».

Οι χωροφύλακες κοκαλωμένοι σε στάση προσοχής, απόδιναν τιμές. Και μέναν εκεί, κλαρίνο, αρκετήν ώρα. Γιατί, οι εξόριστες, συνεπαρμένες από το τραγούδι της λευτεριάς, δεν αποφάσιζαν να το σταματήσουν. Μόνον σαν εξαντλήθηκαν οι αθάνατες στροφές

«και σαν πρώτα ανδρειωμένη
χάιρε ω χάιρε, Ελευθεριά».

Τότε τους είδαν να γλιστράνε ζεματισμένοι, ένας-ένας, χωρίς ν' αγγίξουν το σύμβολο της πατρίδας.